

KETTEN EGY ASZTALNÁL*

ANTONIJE ISAKOVIĆ

... Folyt, egyre folydogált a Száva vize, újra csak tél lett, vadludak szálltak le az Ada Medicán, én meg, nem is tudom már, hol mindenütt járva, elidőztem benn a városban. Alighanem Brana Vršicet is kerestem — de a Július 7. utca 15 alatt nem találtam rá. Mind ritkábban sikerült csak felhajtanom, egyre többet tartózkodott kórházban, gyógyfürdőben és hát az ilyesmi... tudjuk, mit előlegez. De hát a térdembe nekem is beléállott a fájás, pedig gyapjúharisnyába bújtattam, hiába, a Száva vize kilúgoz, elvégzi a maga munkáját.

Fentről a Kalemegdanról indultam el a vasútállomás felé, fagytól átizzott kockakő csillog fémesen, sötét hőtömegek dugaszolják el az ereszsatornát. Aztán belépek a „Hajósok kaszinójába”.

Középen henger alakú kályha, füstösöve nullát formálva körbefut a mennyezetten, kostolaci szén szaga érzik. Az italt a helyiség szemközti falánál mérlik, jobboldalt a vécéajtó kék színű, balra barna faajtó, középen tolóablak, itt adják az ételt be a konyhából. Faluvégi kocsmá Belgrád közepén, de legalább hajnali ötig nyitva tartják.

Letelepszem a kályha közelében, nemrég mázolithatták be, a fényező szaga belémmar, rögtön egy forró pálinkát kérek. Egyből felhajtom, máris újat rendelék, meg hogy a rostélyon is csapjanak össze valamit.

Félig a könyökcső mögé rejtőzve, hol eltűnve, hol felbukkanva, őszes, molyrágta fejtetőt látok. Vele szemben másvalaki ül, fülig húzott kabátban, vastag keretes szemüveggel az orrán, fején svájci-sapkával. Aztán a molyrágta fejbűb megszólal.

— Meg sem ismeresz? — kérdezi a szembenülőtől.

* Részlet a szerző *Tren* 2 c. regényéből.

Eleinte úgy éreztem, Čeperko, máris elegendő van belőlük; ezek a részek egytől-egyig egyformák.

— Meg sem ismeresz? — kérdezte egyre.

Legfelül a fejtető közepe sápadtságra, mintha csak valami szaruszerű anyag vonta volna be, keményen és le nem hántolhatóan. Számon kérő hangon ismételte:

— Meg sem ismeresz? Tényleg nem ismeresz?

— Mért ismernélek?

— Mert én téged, bizony, ismerlek.

— Ne nyaggas engem...

— De igenis nyaggatlak, bogarat ültetek a füledbe.

— Hagyd abba! Honnan ismerhetnélek?

— Mert én téged annál jobban ismerlek.

Engem közben, Čeperko, a forró pálinka átmelegítve, kellemesen sugárzott a kályha is, mégis arra gondoltam, megeszem a csevepomat, és máris megyek le a Szávára: nehogy ez a kettő tovább untasson. Lecsúsztott alakoknak néztem őket, tönkrement családok tagjainak, éhenkórász kocsmái lödörgőknek, akik az éjszakát pálinkázással töltik. Amikor már a legkevesebbé sem gondoltad volna, Čeperko, hirtelen mintha csakugyan ráismertek volna egymásra; ekkor kezdtem figyelni rájuk.

— Úgy látszik, az elvtárs elfáradt, meggyengült az emlékezete.

— De most már elég legyen!

— Pedig én a kék szegélyű fehér zsebkezdődre is tisztán emlékszem.

A svájcisapkás hátravetette magát a széken, úgyhogy most az egész arcát láthattam; gondosan nyírt, még mindig fekete bajuszát lát mindeneke előtt. Aztán halkán kérdezte:

— Te tán ott voltál?

— Ott.

— Mennyi ideig?

— Négy évig és nyolcvanhét napig.

— És most hol vagy?

— Látszik rajtad, hogy hozzászoktál a vallatáshoz. Te hol vagy inkább?

— Itt. A „Hajósok kaszinójában”.

— Kár szívóskodnod, a „kaszinóban” mind a ketten itt vagyunk. Különböznél hadd találjam ki: a Plénium óta nyugdíjban.

— Pontosan. Hát te?

— Én is már rég, de sokkal kevesebbel.

- Ennyi jár neked.
- Pedig a háborús éveink ugyanazok. És te fiatalabb vagy.
- Vannak háború utáni évek is, telve veszélyes feladatokkal, ezek is duplán számítanak, alkárcsak a háborús évek.
- Tudom. Ilyenek a törvényeink.
- Mi az? Talán még a törvényeket is kigúnyolnád?
- Még csak az kéne. Ami a törvényt illeti — feddhetetlenül tiszta vagyok.
- Úgy látom, kötekedni van kedved.
- Nem látsz te semmit, Sztív — felelte a molyrágta fejtető nyugalommal.
- Sztív? Nyilván a Stevanból kurtítottatok...
- Odabenn a börtönben mindent rövidítettünk. Vigyáztunk az erőnkre. Ment aki többet takarít meg belőle — könnyebben túlélheti. De azért más neved is volt, akarod, hogy megmondjam?
- Főlöské. Elég a Sztív is.
- Csakhogy nekünk mégse volt elég.
- Elég, ha mondom!
- Igenis, nyomozó elvtárs. Megengedi, hogy rágyújtsak egy cigarettára?
- Cseszegess csak, cseszegess... — préseli ki Sztív a fogai között.
- A molyrágta fejtető mozdulatlan marad, sárgán nyíló virágként a fekete kályhacső szomszédságában. Sztív leveszi a szemüvegét, kék szegély nélküli fehér zsebkendőt vesz elő, törölgetni kezdi a vastag üveget. Aztán halkán megszólal.
- Sokan voltakatok. Fekete gatyában, trikóban, trikó nélkül — ki emlékszik rátok ilyen uniformisban. Belehaltam volna, ha az egész díszes társaságra emlékeznem kell. És hát miért is kellett volna?...
- Egyetértek, hogyne, világos. De azért mi jól emlékszünk rátok.
- Tudom. Pedig semmi szükség rá. Jobb, ha elfelejtem, ami volt, elmúlt. Vigyázz inkább, nehogy újra megbotolj.
- Nem vagyok gyerek.
- Pedig az jó, gyerekeknek lenni — jegyzi meg Sztív váratlanul.
- Kisfiúnak, rövid nadrágban.
- Mert ott a szigeten, fiúcskák, ti valamennyien rövid...
- Igen, főnököm, sajnos matrózblúz nélkül.
- Fából készült tarka karikák nélkül.

— Ilyesmivel ma a gyerekek már nem is játszanak. Minden kornak megvan a maga játékszere, főnököm, és a mai gyerekek biciklit kapnak.

— Bicikli akkor is volt, már a mi időnkben is.

— Igen, főnököm, de nem gyerekbicikli.

— Az is volt. Gyerekbicikli.

— Ritkán csak. És ha a városkánkba befutott egy teherautó, köreje gyűltünk, és az eszméletlenségig bámultuk. Vagy ha egy autó robogott át a városon, azt mondogatták, „itt ment a király”, utána meg „jön a vasút majd”. Mert akkor mindenütt csak vasutat alkar-tak volna. „A vasút kijárat a világra”, „a vasút összeszedi bánya-kincseinket, mezőgazdasági termékeinket”, „a vasút véget vet a munkanélküliségnek és a pénztelenségnek”, „vasúton érkeznek a kór-házak és a felsőbb iskolák”, „a vasút kihúzza a bajból, a vasút meg-ment bennünket”. Mi viszont a gyáraktól várjuk ugyanezt, éppen csak ki kell agyalni, miféle gyár is legyen az, majd pedig a „vitat-hatatlanul legmegfelelőbb lokációját” bizonyítani. Annak idején meg, amikor gyerek voltam, Milan, a cukorkaárus egy egész doboz maga készítette „pálcacukrot” szétszórta az elrobogó királyi autó nyomában. De hát a vasútvonal sohasem ért oda, elkerülte a vidé-künket, és hogy az autóban csakugyan a király ült-e, senki se tudta. Néhányan, akik a „Lisszabon” kávéház teraszán ültek, a leanderes dézsák szomszédságában álló asztalok mellett, egyre állították, hogy őt látták, mármint a királyt, az aranykeretes szemüvegével és a horgas orrával. De azért egy dolog volt biztos csak: hogy Milan, a cukorkaárus egy egész doboz cukrot szétszórta, mert mi gyerekek még napok múlva is rá-rátaláltunk egy-egy szemre a porban, vagy a kocsit kopott macskakövei közül szedtük ki őket. S ki tudja, meddig tartott volna még, ha egy jókora zápor végül is el nem űz minket ettől a kincsesbányától.

— A szemétdomboktól, úgy is mondhatnád!

— Igen, Sztív elvtárs, de a tiedtől is. Különböznél, te vagy az első, akivel közületek elevenen találkozok. Mert ahogy az újságokból látom, az infarktus ritketek se kímél valami nagyon. Lassanként ti is elfogytok. Ezért szeretném, ha...

— Azt hiszed, szégyenkezniem kell?

— Semmit se hiszek. Kész vagyok megbocsátani.

— Te akarsz nekem megbocsátani, te szarházi?! Minden, ami ott történt, rajtatok múltott.

— Még hogy mirajtatunk?!

— Ne csodálkozz. Ha nem rajtad személyesen, hát a társaidon.
 — Még a vesszőfutás is?
 — Készen találtad, te számár, előtted alapították.
 — Igen, készen találtam. Mint ahogy ti is, kedves főnököm, ti is úgy találtátok. Nem elsőnek érkezéteél a szigetre a nyomozók közül.

— Na lám, te majompofa, tudsz te okos is lenni.
 — Zsebre mégsem vágatsz, Sztív, ezt el kell ismerned.
 — Te se engem, amint láthatod.
 — De én ismerlek, ez az előnyöm. Még a kölnidet is, amit borotválkozásakor használtál. Még az aranykoronádat, a szemfogad mellett. Magsincs már, új állkapcsod van.

— Elég, hagyj békén.
 — Aztán a kék szegélyes fehér zsebkendő.
 Sztív leveszi a sapkáját, öklével az asztalra mehezedik, és hallkam mondja.

— Ha az én asztalomnál akarsz ülni, ne emlegesd nekem többet azt a zsebkendőt.

— Még a forradásod is — dömmögi a kopasz fejtető.
 — Ne locsogj annyit!
 — Parancsolni szeretnél, de annak már vége. Régi rossz szokás, főnököm. Falra hányt borsó.
 — Nyomorult!

— Hiába vagy fiatalabb, én vagyok az erősebb. Elég követ törttem, cipeltem. Fülön foghatnálak, kipenderíthetnélek az utcára, mintha csak egy fogat húznék ki. Osszetörhetnélek, megfojthatnálak. Bedobhatnálak a Szávába. Balesetet csinálhatnék belőled. Aztán ott állna az újságban: Ratno *ostrovo* közelében ismeretlen ötven év körüli férfi holtestét fogták ki a folyóból; pár napja már vízben lehetett, a halak erősen megcsónkították. Vagy egy másik hír: Tragikusan elhunyt Stevan Protić, a Belügyi Titkárság volt dolgozója stb. Rövid újsághír, fénykép nélkül. Kegyeletes megemlékezés nélkül. Anélkül, hogy „maradandó életműve” meg „az eljövendő nemzedékek”...

— Hallgass, te szemét!
 — Hiába kapáldozol, semmid se maradt. Feladat nélkül maradtál, akárcsak én is.
 — Te szemét alak!
 — Kimosott ing vagy. Száradó rongy, senki még csak le sem vesz a kötélről többé. Még egy arratévedt kóbor cigány sem. Azt tehet-

nék veled, amit akarok. Széttörve a falon ezt a poharat, kicsipkézhetném az arcodat a csonkjával.

— Csakhogy te mégsem teszed ezt. Nem teszed, mert megszéldültél.

— Ebben, látod, igazad van, Sztív.

Mindketten az asztalra hajoltak, a kályha most egészen elfedte őket, közben suttogtak, nem értettem, mit, alighanem kibővíülhettek. Elsőnek Sztív bukikant fel a kályhacső mögül, majd a sárgásra aszalt fejtető. Azután Sztívet hallottam.

— Hallod? — kérdezte.

— Mit?

— Azt kérdeztem, hallod-e?!

— Légyzümögés, igen... Meleg van itt benn, és valami rohadt húsdarab is akad valahol a számára.

— Rohadt húst mondtál? Ezt jól megmondtad.

— Rohadt húst, uram. ROHADTAT, engedelmével.

— És az? Melyikünk lenne?

— Egyre megy. A légy nem válogatós. Szépen benyálazza a szópólkájával, aztán jó étvágyal fogyasztja.

— De a végén mégis felfordul.

— Ma sem értem még, hogyan kerültem a szigetre.

— Persze, persze, ostoba véletlen volt csak.

— Nem volt véletlen.

— Alkkor meg merő jogtalanság volt. Ezerszámra hallottam a meséteket. Nem voltatok bűnösök, szórakozásból tartóztatunk le csak benneteket, túlzott óvatosságból. Unalomból, vagy mert szúrta a zab a seggünket. Mert ti a mártírok csapata vagytok, mi meg a lelketleneké. Micsoda szarás.

— Nem mondom, hogy mindannyian. Csak a magam esetéről beszélek.

— Na persze, a magadéról csak. Mindig ezzel kezdődik. Pedig a fertőzés bennetek volt. Ott érzett a levegőben, valahol bizonyára ki is csírázott, elég egy csipetnyi föld, és gyökeret ereszt. Polipkarként fonódik ránk, rákollóként ragad meg minket. Ismerem én a fajtátokat. Az idegenből kapott falatot lenyelíték, de a hazai megakad a torokotokon. Undorító a ti bűnötök, beismerni hogy is merétek, pedig azóta sok idő elmúlt. Idegen országot szolgálni, az erősebb felet, s mindezt holmi ideológia leple alatt...

— Kiselőadást akarsz tartani talán?

— Nemcsak kicsit, nagyot is, ha kell. Mert én rátok ismerek,

még a szagotokról is. Búzlóttetek, mintha csak valami szekta lennétek. Aszalódtatok a napon, testetekből kipárolgott minden nedvesség, de a homlokotok, a tenyeretek, mindig nyirkos volt. Nem izzadság, nyirkosság — párolgó, bűdös nyirkosság.

— És egy kis rasszizmus hozzá. Mert csak úgy magunktól voltunk bűdösek, annak jeleként, hogy a szigetet megérdemeltük. Ezért áradt belőled borotválkozás után a pacsuliillat. Ezért neveztünk el...

— Úgyse tudsz megsérteni.

— De te se engem.

— Hány óra lehet?

— Még két forrót rendelék, egyet neked is. Igazán megérdemled, te is megkínáltál egy pohár vízzel, jégkockák is úszkáltak benne.

— Ez pedig nem kis dolog volt.

— Nem bizony, a fenébe is. Mintha csak forró hamut szívtam volna be a tüdőmbe. És ahogy a gipszes zsákokat emelgettem le, mintha a hasamba is gipsz került volna. De ami a legrosszabb, beismerést kívántál cserébe tőlem. Amit én nem tudtam neked megadni. Akár tetszett, akár nem: te voltál ott a Komintern nekem. Éppen te, te hitvány semmirekellő. Mert az agyamban mintha csak kövek nőttek volna. Tyúktojásnyi fehér kavicsok. Mindenestül szűrővé váltam. Mindvégig, amíg csak a bűneimet ki nem agyaltam.

— Tökfej vagy, nem vagyunk a szigeten többé. Magad se tudod, mikor hibáztál.

— Elrothad a virág is a vizesedényben. Rossz szagúvá lesz.

— Ehhez előbb le kell hogy tépjék.

— És vajon bennünket mikor téptek le? Mondd meg, ha tudod, főnököm, mondd meg.

— Jól figyelj rám, mindjárt megmondom.

— Ne keress mindenáron kilbúvót, magadról beszélj.

— Annyira hittél Jozsif Visszanionovicsban?

— Hát a te hited? Ránk volt szükségetek, hogy lerázhassátok. Mi kellettünk nektek, ikötörök, szabadítónak. És ha ez nekünk tényleg sikerült, le a kalappal.

— Bravó, komám. Vannak érdemeid, nem is tagadom. Csakhogy te a hibát szüntelenül másban keresed.

— Hullafoltok rajtad is vannak.

— Csigavér, pajtás, én a te vezeklőoszlopod voltam. Azt hiszed, könnyű volt téged hallgatnom. Ahogy az igazadat meggyónod.

Meg a hazugságodat. Egyre megy, mindenképpen hallanom kellett a szavatókat és valahogy különbséget is tenni a kettő között. Mert én a háló voltam — ti meg a zsákmány. És hát annyian voltak ott, mindenki a magáét fújta, melyik mesének higgyek?...

— Most meg itt ülünk a „Hajósok kaszinójában”. Tudod-e még, kezdetben mit is alkartál?

— Amit te is.

— Már mint a világot megváltani?

— Inkább csak megváltoztatni.

— De azért aláhúzom: nem érzem magam bűnösnek!

— Hogy húzod alá? Vastag vagy vékony vonallal?

— Mit akarsz ezzel? Mire megy ki a te játékod?...

— Elismerem kicsúsztál a karmaid közül — mondta Sztív aztán.

— És ha kicsúsztam? Akkor meg mi van?

— Amire te gondolsz, nem áll. Pedig hurkot kötni tiszta nyakra is lehet. Épp csak a tiedre nem.

— Honnan tudhatnád?

— Igazad van, sosem tudhatjuk. Egyedüli hasznunk, hogy most itt ülünk a „Hajósok kaszinójában”; szeretem az ilyen patinás illatokat érezni. Balkáni kávéház. Ahol valaki mindig meg akar győzni valamiről valakit, mintha csak a sorsunkat jelentené ez. Nézd a csaposnőt inkább, mint a túlérett gyümölcs. És csak pattintasz az ujjaddal, s máris hozzá a forró pálinkát, meg a harapnivalót is hozzá, a savanyú káposztát erős paprikával, vagy a kocsonyát. És ahogy a savanyúleves a pálinkától és dohányfüsttől cserzett torkon lecsúszik...

Ezután egy kis időre elhallgattak, Čeperko, mintha csak az odúikban lapultak volna; és csak a szürcsölésük hallatszott, ahogy a forró nyalkálták. Odakint hó hullott a fagyott kockakövekre. Azok meg ketten észre se vettek, mozdulatlan maradtam, egyiküknek sem kívántam pártjára állni, csendben lapultam a kályhacső mögött: próbáljanak meg egyedül dűlőre jutni.

— Ártatlan voltam.

— Kár a fáradságért, idegen hatalmat szolgáltatok, az pedig mindig is...

— Tudom: a legsúlyosabb bűnnek számított.

— Akkor meg mit huzakodunk?

— Csakhogy én semmit se tettem.

— Mint valami egér, úgy lapulsz. Észrevétlen kívánsz maradni.

— Egérnek mondasz?

— Ne félj, nem vagyok macska többé. Ennél valamit?

— Kösz. Beérem egy forróval és cigarettával.

Újra két forrót rendeltek. Én meg keserű kávét hoztam. Aztán egy pillanatig azt hittem, észre is vettek. Csak hogy ez tévedés volt, Ceperko, számukra én nem is léteztem. Alkáracsak két vakondok a túrása mélyén.

A molyrágta fejtető suttogva beszélt, sárgás, tojás formájú kopaszága most rózsásnak tetszett.

— Ezek szerint, főnököm, mégis emlékezniél rám?

— Nem. Nem egészen még. Sok idő elmúlt azóta, új fogakat tetettél, arcod is megtelt, alighanem bőrt is váltottál. Hajad kihullott, koponyád megnőtt, másképp nézel ki.

— De hát én gyakran vagyok itt, hogy nem láttál még?

— Egérlyukakban szimatoljalk utánad talán?

— Pedig elhiheted, Sztív, nem kell már jelentkeznem se. Megszüntem számotokra érdekes lenni. Eleinte meghatározott napon és órában be kellett mennem. Később egyre ritkábban, aztán megszűnt az egész. Végül szétszóródtatok. Nem sok maradt a régiék közül, akik engem formáltak, s én is őket. Meglazultak a kapcsolatok, nem vagyunk már érdekesek.

— Eleven hulla lettél.

— Te is eljátszottad már a nótádat.

— Számár vagy, itt vagyunk mi még. Közülünk is sokan, és közületek is.

— Hol? Itt a „kaszinóban” tán? Vigyázz, mert a szavadon foglak.

— Halljam, mit ajánlasz hát?

— Szardíniát. Kapjunk be egy-egy dobozzal.

A kávéházban közben vágbement a váltás, szép nyakú és ápoltt hajú, üdítő álomból frissen ébredt fiatal nő hozta fűgén a felbontott dobozokat egy-egy fél citrom kíséretében.

A molyrágta fejtető meg is jegyezte.

— Tudod, a nők arcát nézve mindig eltalálom, történt-e valami az éjszaka. Mert ha nem, reggel lompos és durcás. Ez meg még az olajbogyót sem felejtette el.

Szóltanul ették a szardíniát, anélkül hogy felnéztek volna.

— Elég volt a cukrozottból — mondta aztán Sztív. — Váltjunk át borra inkább. Az első litert én fizetem.

— Kösz — mondta a másik.

Vöröset ittak szóda nélkül.

- Jól emlékszem a kihallgatásaidra. Ahogy élvezted őket.
- Újra locsogsz csak.
- Dehogy, főnököm, dehogy, elmélyülten tisztogattad a körmeidet. Hosszasan reszelted őket.

— Hazudsz!

— Nyugalom, borunk van, a kályha meleg, minek izgulsz most? Körülményesen rágyújtottál, és a gyufaszálat sosem dobtad el csak úgy, anélkül, hogy eltörted volna; hüvelyk- és mutatóujjad közé fogva, úgyhogy a roppanása is mindig hallatszott. Begyakorolt mozdulattal, soha el nem hibáztad. És amikor eltörted, bedobtad a kristályhamutartóba. Ekkor előbb mindig rám néztél, azután az eltört gyufára. Így kezdődött a kihallgatásod.

— Most is hazudsz. Ezt is kitaláltad csak, elég időd volt hozzá.

— Kitekerem a nyakadat, te, itt a kávéház kellős közepén. Ment mindent utálok rajtad. Minek ez a franciasapka a fejedben, nem vagy muzulmán.

— Neked talán az orosz jobban tetszene? Annyira nincs kemény telünk.

— Sapkára semmi szükség, a fejet a csizma óvja legjobban — és a kucsma rontja meg.

— Ebben egyetérthetünk.

— Amikor meg Dositej, a nyomozó, a nyakunkra ült...

— Az meg melyik volt?

— Az a féllábú.

— Igen, emlékszem.

— Az a faszarági Dositej. Ahogy az kancsalított ránk. És ahogy szakadatlanul nevelt, átnevelt, mézes szóval, bölcsen, jóságosan, hogy a húsdát martad volna le a csontodról, de ő csak mondta és mondta, közhelyet közhely után halmozva, ordítani tudtál volna kínodban, közben meg címeres ökörnek érezted magad, élvonalbeli agyalágyultnak. Mijt akartatok ezzel elérni? Megbánást? Őszinteséget? Mondd, mire volt ez jó?

— Honnan tudhatnám?

— Ha magad is ezt kérdezed, ugyanabban a cipőben járunk.

— Fogd be már a szád!

— Rég befogtam már. Csakhogy ugyanaz a kötélek tart fogva bennünket. Néha érezzük, néha nem, időnként megszakad a kapcsolat, majd újra helyreáll...

— Igazad van. De azért ti söpredék vagytok.

— Veletek együtt, Sztív, veletek együtt.

— Mint két jómadár. Egyívásúak.

Így valahogy, Čeperko, én meg már-már arra gondoltam, bele-szólok a „jómadarak” párbeszédébe, hivatlan harmadikként közbe-kottyanok. Mert hogy én is „jómadár” lennék; egyet nem értve, de megértésükre készen fújtam a füstöt mellettük; pedig ők egyetlen sort sem olvastak a fadóbozba rejtett feljegyzésekből.

Később Sztív halkán megszólalt.

— Eleinte mintha vigyáztál volna, nehogy megüss valakit. Meg-próbáltál . . .

— Mindent tudsz rólam.

— Különbséget tudok tenni köztetek. Törted a követ, s közben hallgattál. Magad elé néztél, az orrod hegyére, vagy a kőre hulló verejtékcseppjeidet bámultad.

— Így történt és kész.

— És amazok ott a kopár dombokon?

— Szünet nélkül lármáztak . . .

— A becsapottak, a gyorsan megbánók.

— Némelyüküknek emléje nőtt.

— Mese mesét követ, kő kőre hull, mintha csak a gyász mondó-kái zengnének.

— Miben hiszel még?

— Ígyunk bort inkább.

— Igazad van, vörös, ebben legalább nem tévedhetünk.

— Cívódás nélkül talán meg sem lehetnénk.

— De vajon ki vesztett össze bennünket?

Egyikük hallhatóan krárogott, könnyek nélkül, de a hangja fá-tyolosnak tűnt.

— Te városi parádésló, te . . .

— Nem tartanak lovat a városok többé.

— Akkor a régiekre gondolok, a háború előttiekre. Amelyekből már rég enyvet főztek. De te legalább azzal vigasztalhatod magad, hogy jó úton haladva húztál, én viszont tévútra tértem.

— A történelem . . .

— Nem kívánom megérteni.

— A történelem apró darabkákból áll. Minden eseménynek meg-van a maga külön doboza. A kapcsolatot meg később keressük csak közöttük, amikor a megírásuk kezdődik. És az események nélkülöd is felsorakoznak.

— Létezem az eseményekben.

— Létezel persze. De az őszöd szintén létezik. Előbb-utóbb rá is jössz erre. És ezzel máris a megfelelő dobozba kerülsz.

— Ide, a „Hajósok kaszinójába” . . .

— És akit úgy zártak be a dobozba?

— Sztív, én nem ezt mondtam.

— Tudom én jól, kit hová sorolsz.

Újra elhallgattak, egyikük sárga öngyújtóval dobolt az asztal lapján. A kávéházban mintha egy kizsigerejt ökor meleg párolgása érzett volna.

— Ezek szerint nem emlékszel rám?

— De igen. Most már emlékszem.

— Tényleg emlékszel?

— Tökéletesen.

— Biztos vagy ebben?

— Biztos vagyok. Még a mesédre is emlékszem, hogy miért kerültél a szigetre. Ha akarod, máris elmondom.

— Főlöszleges, semmi szükség rá. Te is tudod, én is tudom, minek mondanád?

— Lehet, hogy igazad van.

— Inkább azt mondd meg, ki agyalta ki a szigetet?

— Azt én nem tudom.

— Mert valakinek csak rá kellett böknie az ujjával.

— Megfelelő távolságra volt szükség.

— Kopár kőszigetre, körülötte tágas tengerrel, szibériainál is nagyobb magányra.

— Csupasz szülklaszirt, aprócska része egy szigetcsoporthoz, pusztán kőzátony. Koponya lehetett, akinek eszébe jutott. De azért mondhatom, nehezen fog meghalni, sokat átkozták.

— Hülye vagy, nem félek az átkoktól!

— Valamiféle anyaméhbe küldtetek, újraformálni. Pedig akár ártatlan, akár nem, egyedül a tábont olvashattad le az arcokról, innen a savanyú szag is, amit állítólag éreztél. Miféle iskolát végeztetek ti?

— Azt, amit te is . . .

— Szeget szeggel hát.

— Tűzre veted, de mire mész vele, minden fejben külön irattár marad.

— Értem. Megehetnénk még egy szardíniát, mielőtt a borral végeztünk.

Az asztalra tett szardíniák sugarasan helyezkedtek el a tányéron — mint a nap a gyermekrajzokon.

— A fiam Franciaországban él. Azelőtt kosarazott, most meg vendéglőt nyitott. Azt mondják, a kocsmája falát sárga és vörös mezbe öltöztött, fehér tornacipős lányok és fiúk képeivel díszítette ki, ahogy a sárga labdát fekete kosárba dobják. Két unokám van, de a nagyapjukról nem is hallottak. A feleségem elhagyott, később meg is halt...

— Nincs szükséged többé rám, nekem se terád — mondta aztán Sztív sapkáját a szemébe húzva. Két ujjával üdvözlésképpen homloka felé bökött, szótlánul sarkon fordult, és kilépett a „Hajósok kaszinójából”.

A másik maradt még, megitta maradék borát, bekapta a tányéron hagyott utolsó szardíniát is.

Én meg közben, Čeperko, nem tudtam, mit is tehetnék, nyújtózkodjak tán, hogy az arcát is lássam? Nem akartam, maradjon meg sárga, molyrágra fejtetőnek csak.

Odakinn havazott, a Száva felől kossava dudált. Körülöttem fagyott, mélyeket lélegezve szellőztettem ki magamból az éjszaka savanyú szagát. Számat kítátva, fogaimon érezve a tél hidegét, érintetlen hópolyheket haraptam. Elkapva az első villamost, lejöttem a Szávára, úgy emlékszem, egész nap és éjszaka egyfolytában aludtam.

Felébredve kemény, háborús puliszkát főztem magamnak. Amolyan hegyvidéki, lyukkal a közepén, benne a rotyogó vízzel. Tetejére még szalonnát is sütöttem.

Utána újra lefeküdtem aludni. Sokáig lenn maradtam a Száván, nem volt kedvem felmenni Belgrádba, ezen a télen sok vadliba szállt le az Ada Medicán...

Tavasszal aztán bementem a „Moszkvába”, s rátalálva az ott horgonyzó Dositejra, elmeséltem neki ezt az egész beszélgetést, amit a „Hajósok kaszinójában” végighallgattam. Dositej egy ideig az üres pipáját forgatta, azután így szólt.

— Minden elégtételt megkaptak tőled. Talán még a bizonyítványukat is megmagyaráztad.

Olykor szívesen vesz pártfogásába, jól ismerem ezt a szokását. Kinn az öreg kút csapjából erős sugárban tör elő a víz, szikrázó csörgedezése mindkettőnket felüdít. Ahogyan sziporkázva visszaveri a Száva napfényét. Ragyogó nap volt: 1976. április 9.

Aztán így szóltam.

— Te Dositej, én elmegyek, és felkeresem a háborús parancsnokainkat.

— Keresd föl őket.

— Nem tudom, sikerül-e rájuk találnom.

— Neked sikerülni fog.

Aztán elváltunk.

Mi az, Čeperko, már megint alszol? Persze, ideje is már. Attól félek, túlságosan sokat meséltem, ejnye, mi vagy te, bábu lennél tán ...

VARGA Zoltán fordítása